

Rydahl
&
Kazinski

Kiekviena pasaka
turi tamsiąją
pusę

Undinėlės mirtis

ISTORINIS
DETEKTYVAS

baltos lankos

Rydahl & Kazinski

Undinėlės mirtis

istorinis detektyvas

Iš danų kalbos vertė Ieva Toleikytė

baltos lankos

4 skyrius

Prie langų kažkas dedasi. Kažkas įdomesnio nei Hanso Kristiano kūrybos skaitymai, jau keli turtingi ponai nukreipė žvilgsnius į gatvę.

Hansas Kristianas atsikrenkščia, skaito toliau:

– Penktadienį, kovo septintąją, prabudau vidurnaktį ir ilgai gulėjau brėkštant negalėdamas užmigti...

– Mes turim priešingą problemą, Andersenai, mus baisiai ima miegas, – surinka kažkas iš paskutinės eilės.

Penkiasdešimt keli didžiojoje salėje susirinkę vyrai pratrūksta juoktis.

Vienintelis Edvardas Kolinas čia jaunesnis už Hansą Kristianą, kuriam yra dvidešimt devyneri su puse. Kiti patalpoje – tikri vyrai, priklausantys aukštesniajai vidurinei klasei, gydytojai, profesoriai ir verslininkai. Daug iš jų padėjo Hansui Kristianui labdara nuo tada, kai jis atvyko į miestą prieš kiek daugiau nei penkiolika metų. Ypač padėjo Kolinų šeima, mielas Edvardas ir imponantiškas jo tėvas, priglaudęs jį lyg kokį nusmurgusį gyvūnėlį, pabėgusią katę ar šunį, kurio šeiminingas numirė. Štai kur problema. Kai jie jį priglaudė, jam buvo keturiolika, iš jo tryško jaunystės jėga, ruseno viltis. Bet dabar tos jėgos nebėra, viltis užgeso, jų kantrybė išseko. Tai justis. Jo didįjį dramos veikalą apie Agnetę ir Undiną ištiko fiasko, jį

viešai sumalė į miltus recenzentai, Monradas, garsiausiai rėkiantis pikčiausias recenzentas, pavadino jo pjesę „nepavykusi bandymu išgauti gelmę“. Keliaudamas namo iš Italijos Hansas Kristianas prisiekė mesti svajones tapti rašytoju – reikia padaryti galą šitai amžinai beprasmybei.

Hansas Kristianas pajunta, kaip iš plaukų išsilaisvinęs prakaito lašas nurieda per kaktą. Skaito toliau, kas jam lieka?

– Tuomet nuėjome prie Tiberijaus vilos griuvėsių, – skaito jis ir iškelia ranką į orą parodydamas, kaip didingai tie griuvėsiai stiebėsi į Italijos dangų. Bet tai menka pagalba. Mažiausiai pusė publikos pajudėjusi prie salono langų žvelgia žemyn į gatvę, patraukta to, kas vyksta apačioje, nors girdisi tik arklio kanopų kaukšėjimas į grindinį, pats įprasčiausias garsas mieste, jis negali konkuruoti net su tokiomis banalybėmis.

Hansas Kristianas žvelgia į tekstą, savo kelionės po Italiją aprašymą. Nedega noru, bet privalo perskaityti iki galo. Jo laukia mažytis honoraras, o jam reikia tų pinigų, jie turės padengti nuomą. Tiksliau: jie vadina tuos pinigus honoraru, kad jis nesijaustų pažemintas, bet tai savotiška užmaskuota labdara. Jis tai žino, tai žino kiekvienas čia atėjęs. Pagauna Edvardo akis, iržlus žvilgsnis slepia užuojautą. Edvardas man kaip brolis, dažnai sako Hansas Kristianas, kad visus nuramintų. Bet jis jam reiškia daugiau, kai ką didesnio, kai ką esmingesnio.

Grįžtant iš Italijos – greta recenzentų žodžių, šviežiai rykštėmis išplakusių sėdynė – Edvardas pasiūlė Hansui Kristianui imti rašyti vaikams. Juk jie dievina istorijas, sakė Edvardas. Be abejo, draugas neturėjo omenyje nieko blogo, bet Hansas Kristianas išgirdo ką kita. Išgirdo tiesą, lyg usnys paslėptą po draugiškais patarimais. Kadangi neturi pakankamai talento rašyti suaugusiesiems, lieka vaikai. Bet Hansui Kristianui

visai nepatinka vaikai, jam nuoširdžiai atgrasus jų tyras blogis, nevaldoma prigimtis ir amžinai į visokias ertmes kaišiojami pirštai. Net vaikystėje nemėgo vaikų, taip, mokykloje labiausiai norėdavo vaikščioti įsikibęs mokytojai į ranką. Ne, viskas nuspręsta. Jis niekada nerašys nieko panašaus. Geriau jau grįžti namo į Odensę, geriau jau viską mesti, geriau jau dingti. Jo tėvui nutiko taip pat. Svajoto apie kažką kita, buvo protingas, per protingas būti kurpiu, bet iš to nieko neišėjo.

Išskyrus Edvardą, dabar visi žvelgia į gatvę, kur prie Kolino namo sustojo karieta. Gryname ore girdisi arklių žven-gimas. Hansas Kristianas atsisuka į langą ir pamato, kaip pro vartus žengia policijos pareigūnas.

Kažkur toli pasibeldžia tikrovė – stiprūs smūgiai į namo duris. Jos atidaromos. Nėra prasmės dabar skaityti, teks palaukti, visi girdi valdingus žingsnius prieškambaryje, ant laiptų į antrąjį aukštą, visų žvilgsniai nukrypsta nuo lango prie salono durų.

Jos griausmingai atsilapoja. Į kambarį įžengia pareigūnas su juoda skrybėle.

– Hansai Kristianai Andersenai, – taria policininkas, ir visi susirinkusieji tą pačią akimirką nukreipia žvilgsnį nuo policininko prie Hanso Kristiano, taip pat kaip žaidžiant boulingą akimis nulydimas išmestas rutulys.

Pareigūnas prasibrauna pro murmančią publiką, kuri traukiasi į šoną, nekantraudama išvysti, kaip rutuliosis ši drama. Galiausiai atsistoja priešais Hansą Kristianą, kuris tebesėdi rankose gniauždamas lapus.

Hansas Kristianas nuryja seiles, pažvelgia į savo pasakojimą apie kelionę po Italiją, tada į Edvardą, kuris nesuprasdamas gūžteli. Negi parašė taip blogai, kad jį net suims?

– Jūs Hansas Kristianas Andersenai? – paklausia apvalokas pareigūnas, siekdamas už diržo kabančios lazdos. Regis, jis toks kaip kiti policininkai, kuriuos Hansas Kristianas yra matęs Kopenhagoje, kur dosniai dalinami kieti antausiai, lazdos smūgiai ir skrydžiai į nuotekų griovį. Jo gimtajame mieste policininkai buvo kitokie, draugiškesni, jei mokėjai sklandžiai kalbėti, būdavo lengviau padaryti jiems išpūdį. – Žmogau, atsakykit pagaliau, – surinka pareigūnas.

– Taip.

– Tuomet eisite drauge su manimi. – Policininkas sugriebia Hansą Kristianą už rankos.

Hansas Kristianas vėl pažvelgia į Edvardą.

– Ar tekstas tikrai toks blogas? – paklausia jis.

Edvardas žengia į priekį.

– Gerasis žmogau, kas gi čia vyksta?

Regis, policininkas pažįsta Edvardą Koliną – beregint patraukia ranką nuo Hanso Kristiano. Dar vienas graudus įrodymas, kad Hanso Kristiano vieta yra visuomenės dugne. Su juo galima elgtis kaip su apskretusiu gatvės berniuku, tokiu, kurie trainiojasi prie miesto vartų, ieškodami iš perpildytų valstiečių vežimų iškritusių prekių.

– Toks policijos viršininko įsakymas, pone Kolinai, – atsako pareigūnas. – Jis nori pasikalbėti su Andersenu.

– Apie ką? – paklausia Hansas Kristianas, apatinė lūpa virpa, mintys griuvinėja bandydamos surikiuoti jo veiksmus. Ar ką nors ne taip padarė, ką nors ne taip parašė, ar žmonės suuodė dalykus, apie kuriuos jis rašo tik savo dienoraštyje?

– Apie ką? – pakartoja Edvardas, ir publiką nukrečia šiuo pas. – Ko Kosmas Bréstrupas nori iš pono Anderseno?

Policininkas atrodo susinepatoginęs.

– Apgailestauju, aš tik gavau policijos viršininko įsakymą. Ponas Anderseną turi eiti su manim.

Hansas Kristianas mikčiodamas užprotestuoja, jis nenori, jis nenori niekur eiti. Negi jie tempte jį ištemps? Kaip besiožiuojantį vaiką? Ūmus prisiminimas: apie vieną dieną, kai dirbo drabužių fabrike Odensėje. Užsigrūdinę darbininkai teigė, kad jis mergaitė, skaisti mergaitė, jie norėjo pamatyti jo lytį, pažeminti, jis rėkė, kai jie movė jam kelnes, apnuogindami prieš visus kitus fabriko berniukus. Tą kartą jis parbėgo namo pas mamą, ji prižadėjo, kad jam nereikės grįžti į tą drabužių fabriką. Dabar trokšta to paties. Pabėgti, dingti.

– Dabar labai netinkamas metas, negaliu palikti savo publikos.

– Policijos viršininkas nelauks. Važiuojam, – taria pareigūnas, vėl sugriebia Hansą Kristianą už rankos, pakelia jį nuo kėdės ir ima tempti lauk.

Publika pasitraukia į šoną, suaugę vyrai, tikri vyrai, jie žiūri į jį raiydamai ūsus, vienas prispaudžia prie akies monoklį. Hansas Kristianas vengia jų žvilgsnių, nudelbia akis į grindis, kol jį tempia iš patalpos.

Kaip eilinį nusikaltėlį.

Gal jį išvarys iš Kopenhagos, išmes pro vartus? Laiptų apačioje tarnaitė ištraukia jam švarką. Policininkas negali nuslėpti pasidygėjimo. Rankovėje žioji skylė. Be to, šiam metų laikui švarkas gerokai per storas, bet jis nuo praėjusios žiemos neišgalėjo nusipirkti naujo.

– Bet juk ką nors galite pasakyti? Ar kas nutiko kokiam mano pažįstamui? – klausia Hansas Kristianas.

Jie pereina kiemą, gražųjį kiemą su rudais medžiais prie Kolinų namo, ir išėina į gatvę. Vežiko vietoje sėdi vyresnis po-

licijos pareigūnas. Languose sustoję vyrai seka paskutinį tragedijos apie Anderseną aktą. Vos įlipus į vežimą, policininkas duoda ženklą vežikui, ir jie nuvažiuoja Norvegijos gatve ir per Naująją Karaliaus aikštę, vos nepartrenkia dviejų palaidų šunų.

– O mes neturėjom važiuoti į Teismo rūmus? – paklausia Hansas Kristianas.

– Policijos viršininkas yra nusikaltimo vietoje, – sušunka jaunasis pareigūnas.

Nusikaltimo vietoje? Hansas Kristianas niekaip negali suprasti šių žodžių, žvelgia į moteris su skėtukais nuo saulės ir išpuoštus vaikus su kepurėmis aikštėje. Jie važiuoja kanalo link. Juos pasitinka smarvė. Šioje kanalo dalyje yra viso miesto sąšlavynas, čia susirenka viskas, kas buvo suvalgyta, išgerta, panaudota, išmesta ir supuvę. Visa, kas plaukia nuotekų grioviais, atsiduria čia, kartais tai sukelia linksmą pramogą, bet dažniausiai daro miestui gėdą. Ypač tokią šiltą vėlyvos vasaros dieną kaip ši, kai niekas nepraplauks pro šalį karčiai nepriminęs to, kas kadaise egzistavo. Hansui Kristianui tenka užsiminti nosį, bet pareigūnai nekreipia į tai dėmesio.

Prie kanalo susibūrusi didelė minia. Nenustygstantys vietoje vaikinai, šaliais apsigaubusios jaunos moterys, veidą apsitaškęs dažytojas, keli prekeiviai su vištomis ir žąsimis narvuose – amžina kopenhagiečių kova už šilingą. Po valstybinio bankroto viskas pasunkėjo, reikia dirbti dukart sunkiau, kad uždirbtum triskart mažiau.

Apacioje prie vandens kažkas prikaustė visų dėmesį, bet, tarp žmonių įvažiavus vežimui, visi paeina į šoną praleisdami išlipti policininką su Hansu Kristianu. Nustumtas per minią Hansas Kristianas išvysta jį – imponantišką figūrą ant senos vaisių dėžės, laikino pjedestalo.

Turbūt tai policijos viršininkas Kosmas Brėstrupas, tiesus vyras spindinčiais batais, styrančiais tamsiais plaukais, nes ką tik nusiėmė šalną, ir vanago nosimi.

Jaunasis policininkas pastumia Hansą Kristianą į priekį. Hansas Kristianas dairosi išeities, tarpo prastuomenėje, pro kurią išsmukęs galėtų dingti miesto šurmulyje. Jis nieko nepadarė, taip neteisinga, bet stovi ant kanalo krašto ir nėra kur eiti.

– Tai jis, tai jis, – pasigirsta minioje. Moters balsas perveria daugybę miesto riksmų ir garsų. Tas balsas priverčia Hansą Kristianą atsisukti. Pažįsta jį. Taip pat pažįsta ir veidą, gal kartą yra su ja kalbėjęs. Čia tos kekšės sesuo. Jos skruostikauliai ryškesni ir smakras didesnis, bet akys panašios ir priklauso piktai dvidešimt kelerių metų amžiaus merginai. Iš po pigios skrybėlės ant krūtinės virsta kupeta raudonų plaukų, suknelė atvira ir provokuojanti, trūksta sagos, o sijonai ištepti kelių dienų purvu.

Tos akys primena jam žvilgsnį, kuriuo ji kartą į jį pažiūrėjo, kai norėjo iškarpyti jos veidą ir kūną. Tas žvilgsnis buvo pilnas pasišlykštėjimo ir paniekos. Ne, tegul dingsta iš čia, nešdinasi su savo liguistais polinkiais. Visa tai tą vakarą pasakė jos žvilgsnis. Ir dabar sako kone tą patį. Bet ar reikia už tai jį suimti?

– Čia tas popieriaus karpytojas. Tai jo darbas, – surinka sesuo ir vėl parodo į jį pirštu.

Policijos viršininkas atsisukęs pasižiūri į Hansą Kristianą.

– Aš nieko nepadariau, – taria Hansas Kristianas. – Čia kažkoks nesusipratimas.

– Nesusipratimas? Jus matė, jūsų su niekuo nesumaišysiu. – Kosmas Brėstrupas nusileidžia nuo vaisių dėžės ir, regis, įvertina Hansą Kristianą ištreniruota akim.

– Matė? Tai kad mane galėjo matyti bet kur, – taria Hansas Kristianas jausdamas į jį teberodantį moters pirštą.

Policijos viršininko dėmesys vėl nukrypsta į kanalą.

– Ištraukit tą moterį į sausumą, – nekantriai surinka.

Iš pradžių Hansas Kristianas nesupranta, ką jis turi omeny ar apie ką čia kalbama. Tuomet pastebi specialų laivą su keltuvu, savotišku kranu, pakibusiu virš vandens ir velkančiu kažką į prielauką. Tarsi garnys, iš dumblo traukiantis besipriešinantį ungurį. Du vyrai šaukdami valdo į šalis siūbuojantį kraną. Tuomet Hansas Kristianas ir pamato. Moters lavoną vandenyje. Jos veidas vos matosi, bet to pakanka, pakanka, kad kekšė ir policija pasidarytų išvadas, kas įvyko. Panašu, kad lavonas į kažką įstrigęs. Kitas vyras persisvėręs per bortą ima kapoti kirviu kažkokias virves. Kirviui pagaliau perkirtus virvę, visas laivas susiūbuoja ir staigiai iškelia negyvą moterį į dangų.

Per prastuomenę prielaukoje nuvilnija atodūsis.

Ant juodos kranu virvės galo kabo būtybė. Graži moteriškos lyties būtybė užmerktomis akimis. Ji ištepta purvinu kanalo vandeniui, išmatomis ir puvėsiais, tačiau pečius siekiantys plaukai blyksi moliuskų geldelėmis. Virvės, jūržolės ir sudraskyti drabužiai taip apšviesto apatinę kūno dalį ir kojas, kad tos atrodo kaip vientisas daiktas. Nuo jos bėga vanduo. Viršutinė kūno dalis išblyškusi ir balta, bet papuošta ypatingu ornamentu, kuris atrodo gražus, kol jam topteli, taip, kol visiems prielaukoje topteli, kad ji supjaustyta, subjaurota ir visiškai negyva.

Moters riksmas perveria orą. Tai sesuo.

– Ką jis jai padarė, ką jis padarė mano Anai? – rėkia ji, žodžius beveik praryja verksmas. Tai priverčia Hansą Kristianą

susvirduliuoti. Sielvartas, skausmas, regis, lyg vėjas staiga atvėso, sustiprėjo.

– Sakykite, pone Andersenai, ar pažįstate šią moterį? – Policijos viršininkas kalba su juo, bet klausimą išrėkia miniai. – Privalote pažiūrėti, kad man atsakytumėte.

Hansui Kristianui nereikia į ją žiūrėti. Toks jau poeto kryžius – turėti ypatingą santykį su visų dalykų detalėmis, būti grožio kaliniu, kaip kiti būna karšto temperamento kaliniai. Vos išvydęs jos užmerktas akis, strazdanas lyg bruzdanti penklinė, pečius ir klubus, iškart ją pažino.

– Pažiūrėkit į ją, Andersenai, – surinka Kosmas Brėstrupas, bet jo paliepime telpa daugiau nei tiesiog reikalavimas pažvelgti į tą negyvą moterį. Jis ne šiaip turi į ją pažiūrėti, jis turi pažiūrėti, ką padarė. Hansas Kristianas pažvelgia į viršų, mirusi Ana tebekybo virš purvino kanalo vandens, kol kraną valdantis žmogus svarsto, kaip iškelti lavoną į sausumą. Tą pačią akimirką išvysta *tai*, kažką, kas nėra Ana. Čia ji. O drauge ne ji. Nedaug kas pažįsta jos kūną kaip jis, perteikęs jį popieriuje. Ir kažkas buvo pakeista, jis tik negali pasakyti kas.

– Juk sakiau, kad čia jo darbas, jis iškrypėlis, – šalimais sušnypščia sesuo.

– Aš niekada jos neliečiau, – taria Hansas Kristianas, žodžiai nespėja išeiti iš burnos, kai minia garsiai užprotestuoja, putojasi, rėkia ir ima jį supti, dar labiau užsidegusi troškimu įmesti į kanalą. Daugiau jis nespėja pasakyti. Tuomet pajunta ant veido kažką gyva, seiles, tekančias per skruostą, mato seriai ant burnos baltas įtūžio putas.

– Prakeiktas žudikas, – rėkia ji, kol tarp jų įsiterpia policijos viršininkas.

– Išsiveskit jį, – dviem pareigūnams įsako Kosmas Brèstrupas.

Jie paklūsta. Tačiau ne Hanso Kristiano kojos, jos atsisko klausyti.

– Aš nepadariau nieko blogo, – šnibžda Hansas Kristianas, jie jau neša jį, po smarkią ranką po pažastimis, skauda, taip pat ir tada, kai jie nusviedžia jį į vežimą ir įsiropščia šalia. Hansas Kristianas girdi vyrus ir moteris, net porą vaikų, rėkiančių ant jo.

Išgama, žudikas, pabaisa.

– Nukirsti jam galvą, – surinka vienas ir keli prisijungia. – Nukirsti jam galvą! Nukirsti jam galvą!

Žmonės ir rėkia, ir juokiasi. Čia teatras, spektaklis, kuriame jis atlieka niekšo vaidmenį. Hansas Kristianas atsisėdęs pasižiūri į prastuomenę, nežino kodėl, reikėjo likti gulėti. Nužvelgia save, tik dabar pajunta kelnėse šiltą drėgmę.

Verksmas prasideda nuo lūpų, visada taip – neteisybė priverčia apatinę jo lūpą virpėti, tada pasirodo ašaros. Kodėl Dievas ant jo pyksta? Kuo jis to nusipelnė? Niekad nenorėjo nieko kito, kaip tik dainuoti gražiausią muziką, kokią galima išdainuoti, kaip tik rašyti gražiausią literatūrą, kokią galima parašyti, šokti ir linksminti žmones. Kas čia bloga? Juk Dievo garbei, ne savo, būdamas keturiolikos metų paliko vaikystės namus ir motinos glėbį, iškeliaavo vienas į Kopenhagą, kad šlovintų Kūrėją raštu, dainomis ir vikriais kojų judesiais. Ir viskas, kuo užsiėmė, buvo atmesta. Matyt, čia galutinis Dievo atsisveikinimo saliuatas, nebėra vilties. Dabar jo pažeminimas pilnas. Totalus.

– Viskas baigta, mama, – sušnibžda palenkdamas galvą, kad niekas nematytų bjauraus jo veido. Veido, iš kurio žmonės

visą gyvenimą juokėsi, veido, į kurį buvo rėkiama, spjaudoma, tyčiojamasi, į kurį krypdavo akys. Ir savaitei dar nesibaigus jis bus perpieštas laikraštyje su antrašte „Blogas rašytojas nuteistas mirties bausme“, ir greitai budelio geležtė egzekucijų aikštėje Numirėlio saloje apie šį reikalą tars paskutinį žodį.